

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**Методичні рекомендації до проведення
Практичних та самостійних занять з дисципліни
“Фінанси” для здобувачів вищої освіти за освітнім
ступенем «бакалавр» денної та заочної форм навчання
спеціальностей 072 “ Фінанси, банківська справа та
страхування
(Частина 1)**

2019

Методичні рекомендації до проведення практичних занять з дисципліни “Фінанси” для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальностей 072 “ Фінанси, банківська справа та страхування (Частина 1) / Укл. Н.О. Чередниченко, – НУ «Запорізька політехніка», 2019.- 36 с.

Укладач: ст. викладач Н.О. Чередниченко

Рецензент: к.е.н., доцент С.В. Шарова

Відповідальний за випуск: ст. викладач Н.О. Чередниченко

Затверджено
на засіданні кафедри
“Фінанси, банківська справа і
страхування”

Протокол № 1
від 27.08. 2019 р.

ЗМІСТ

Частина 1	
Вступ	4
Тематичний план дисципліни з розподілом навчального часу за темами і формами занять	6
Змістовий модуль 1 – Теоретичні основи функціонування фінансів	8
Тема 1. Суть і функції фінансів	8
Тема 2. Фінансова система	12
Тема 3. Фінансова політика і фінансовий механізм	16
Змістовий модуль 2 - Державні фінанси	20
Тема 4 Управління фінансами і фінансовий контроль	20
Тема 5 Державні фінанси	22
Тема 6 Бюджет і бюджетна система	27
Рекомендована література	35

ВСТУП

Метою вивчення дисципліни надання фундаментальних знань з функціонування фінансів та їх впливу на соціально-економічний розвиток суспільства, розширення та поглиблення теоретичних знань студентів про фінансову систему держави, порядок формування та використання фондів фінансових ресурсів, які забезпечують функціонування кожної окремої її складової. Це є необхідним для майбутнього бакалавра, щоб об'єктивно оцінювати економічні процеси, які відбуваються у суспільстві; розуміти суть і тенденції розвитку фінансових відносин та їх особливості у сфері державних фінансів, міжнародних фінансів та фінансів суб'єктів підприємницької діяльності.

Методологічною та теоретичною основою науки про фінанси є економічна теорія, макро- та мікроекономіка. Такий підхід дозволяє вивчати фінанси у взаємозв'язку з іншими економічними категоріями, розібратися у їх суті та розробити аргументовані пропозиції щодо вдосконалення фінансового механізму.

Завданням курсу дати в необхідному обсязі теоретичний матеріал, який включатиме сучасні наукові розробки як вітчизняних, так і зарубіжних вчених-економістів; дати правильне розуміння закономірностей у сфері фінансових відносин держави, суб'єктів господарської діяльності і населення, розкрити можливості використання цих закономірностей у практиці фінансової роботи; з'ясувати роль фінансів у економічній перебудові суспільства на шляху розвитку ринкових відносин; визначити сукупність заходів, що забезпечують використання фінансів як одного з дійових важелів економічної політики держави.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен знати:

- фінансовий механізм держави та його складові;

- основні проблеми, які виникають в ході функціонування фінансового механізму та засоби їх розв'язання;
- структуру ланок фінансової системи держави та основні взаємозв'язки між ними;
- організаційну структуру управління фінансовою системою;
- форми і види фінансових ресурсів, які є у розпорядженні суб'єктів фінансових відносин;
- об'єктивно та професійно грамотно оцінювати економічні процеси, що відбуваються в суспільстві;
- розуміти суть і тенденції розвитку фінансових відносин та їх особливості у сфері державних фінансів, фінансів підприємницьких структур, міжнародних фінансів;
- аналізувати сучасний стан та перспективи майбутнього розвитку фінансового ринку України;
- уміти розробляти і вирішувати питання теорії і практики фінансової політики держави в умовах ринкової економіки.

1 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ
з розподілом навчального часу
за темами і формами занять

Теми курсу	Аудиторні заняття							Час та завдання на самостійну роботу	
	Лекцій	Консультацій	Семінарів	Практичні заняття	Лабораторні роботи	Інші види	Загалом, годин	Самостійна робота	Завдання
Змістовий модуль 1 – Теоретичні основи функціонування фінансів									
Тема :1. Суть і функції фінансів.	4			4			23	15	Засвоєння матеріалу лекцій
Тема 2. Фінансова система	4			4			23	15	Засвоєння матеріалу лекцій
Тема 3. Фінансова політика і фінансовий механізм	4			4			18	10	Засвоєння матеріалу лекцій
Разом за змістовим модулем 1	12			12			64	40	
Змістовий модуль 2 - Державні фінанси									
Тема 1 Управління фінансами і	4			4			18	10	Засвоєння матеріалу лекцій

фінансовий контроль									
Тема 2 Державні фінанси	4			4			23	15	Засвоєння матеріалу лекцій
Тема 3 Бюджет і бюджетна система	6			6			30	18	Засвоєння матеріалу лекцій
Разом за змістовим модулем 2	14			14			71	43	
Змістовий модуль 3 - Фінанси підприємницьких структур та населення									
Тема 1. Податки і податкова система.	4			2			26	20	Засвоєння матеріалу лекцій
Тема 2. Фінанси підприємств	6			2			28	20	Засвоєння матеріалу лекцій
Тема 3. Фінанси домогосподарств та фінансове забезпечення соціальних гарантій населення	4			2			20	14	Засвоєння матеріалу лекцій
Разом за змістовим модулем 3	14			6			74	54	
Змістовий модуль 4 - Фінанси цільових фондів та особливості функціонування фінансового ринку									
Тема 1. Державні цільові фонди	4			2			20	14	Засвоєння матеріалу лекцій
Тема 2. Державний кредит і державний борг	4			2			26	20	Засвоєння матеріалу лекцій
Тема 3. Фінансовий ринок	6			4			30	20	Засвоєння матеріалу

									лекцій
Разом за змістовим модулем 4	14			8			76	54	
Усього годин	54			40			285	191	

Змістовий модуль 1 – Теоретичні основи функціонування фінансів

Тема 1. Суть і функції фінансів

План практичного заняття

1. Фінанси в системі ринкових відносин.
2. Соціально-економічна сутність фінансів.
3. Функції фінансів.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте передумови виникнення фінансів.
2. Розкрийте соціально-економічну сутність фінансів.
3. Дайте визначення терміна „фінанси”.
4. Порівняйте два терміни: „гроші” і „фінанси”. Чим вони відрізняються?
5. Чи всі грошові відносини є фінансовими? Поясніть свою відповідь.
6. Назвіть суб'єктів фінансових відносин.
7. Розкрийте сутність і принцип здійснення розподільчої функції фінансів.
8. Як реалізується контрольна функція фінансів?

Самостійна робота

1. Виконати реферат на тему:

1. Фінанси як історична категорія.
2. Соціально-економічна сутність і функції фінансів.
3. Структура, задачі фінансів.
4. Фінанси України в умовах реформ.

2. Питання для самостійного опрацювання:

1. Визначення сутності фінансів авторами різних навчальних посібників і монографій.
2. Функції фінансів. Точки зору вчених з цього питання у галузі фінансів.
3. Аналіз різних тверджень щодо функцій фінансів із позиції функціонування фінансових відносин в умовах ринкової економіки.

4. Тест-контроль

Дати відповіді на запитання тестів:

1. Фінанси — це:

- а) гроші;
- б) економічні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фондів грошових коштів;
- в) економічні відносини, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції;
- г) грошові потоки.

2. Фінанси виконують функції:

- а) міри вартості;
- б) розподільчу;
- в) стимулюючу;
- г) контрольну.

3. До сфери фінансових відносин належить:

- а) виплата заробітної плати робітникам;
- б) сплата податків підприємствами;
- в) повернення боргу між друзями;
- г) купівля продуктів у супермаркеті;
- д) сплата внесків у фонд соціального страхування.

4. Для фінансових відносин характерним є рух коштів, а саме:

- а) поворотний та оплатний;
- б) примусовий, обов'язковий, безповоротний та безоплатний;
- в) безповоротний та оплатний.

5. Фінансові відносини охоплюють:

- а) сферу матеріального виробництва;
- б) невиробничу сферу;
- в) як виробничу, так і невиробничу сфери.

6. Розподільча функція фінансів здійснюється з:

- а) первинним розподілом ВВП та НД;
- б) вторинним розподілом (перерозподілом) ВВП та НД;
- в) розподілом та перерозподілом ВВП та НД через фінансову систему;
- г) контролем за розподілом ВВП до відповідних фондів.

7. Взаємозв'язок між грошовими та фінансовими відносинами полягає в тому, що:

- а) фінансові відносини є передумовою виникнення грошових відносин;
- б) всі грошові відносини є фінансовими;
- в) всі фінансові відносини є грошовими.

8. Фінансові ресурси — це:

- а) грошові фонди, які створюються у процесі розподілу, перерозподілу та використання ВВП за певний період;
- б) економічні відносини, що складаються під час створення та розподілу грошових доходів (накопичень) у держави та суб'єктів господарювання;
- в) сукупність централізованих і децентралізованих фондів цільового призначення.

9. Чим відрізняються фінанси від грошей:

- а) змістом;
- б) функціями;
- в) змістом і функціями?

10. Функції фінансів — це засіб прояву:

- а) сутності фінансів;
- б) суспільного призначення фінансів;
- в) усі відповіді правильні;

11. Фінансові відносини виникають:

- а) на стадії обміну;
- б) на стадії виробництва;
- в) усі відповіді правильні;

12. Наявність фінансових відносин у державі є:

- а) суб'єктивним фактором;
- б) об'єктивною необхідністю.

13. Яка основна передумова виникнення фінансів:

- а) виникнення грошей;
- б) суспільний поділ праці;
- в) утворення держави, виникнення її потреби у фінансових ресурсах?

14. Спочатку термін *financia* означав:

- а) систему грошових відносин між державою і населенням;
- б) грошовий платіж;

- в) фонд коштів;
- г) податкові надходження в бюджет.

15. Суб'єктами фінансових відносин є:

- а) валовий внутрішній продукт;
- б) держава, підприємства, громадяни;
- в) доходи, податки, збори.

Тема 2. Фінансова система

План практичного заняття

1. Фінансова система України, її основні підсистеми та ланки.
2. Система управління фінансами в Україні.
3. Фінансовий контроль.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте фінансову систему України.
2. Які підсистеми та ланки виділяють у складі фінансової системи?
3. З яких ланок складаються централізовані фінанси? Дайте їм характеристику.
4. З яких ланок складаються децентралізовані фінанси? Дайте їм характеристику.

Самостійна робота

1. Виконати реферат на тему:

1. Фінансова система України, особливості її побудови.
2. Внутрішня та організаційна структура фінансової системи.
3. Фінансові системи в зарубіжних країнах (на вибір студента).
4. Організація фінансового контролю в Україні.

2. Питання для самостійного опрацювання:

1. Що таке фінансовий контроль і яка його роль?
2. Які є види та методи фінансового контролю?
3. Які функції і повноваження має Контрольно-ревізійна служба?
4. Які функції і повноваження має Рахункова палата України?
5. У чому полягають відмінності між державним, відомчим, корпоративним і незалежним фінансовим контролем?

3. Тест-контроль

Дати відповіді на запитання тестів:

1. Фінанси підприємств, установ, організацій та фінанси населення поєднані таким поняттям:
 - а) централізовані фінанси;
 - б) децентралізовані фінанси;
 - в) фінансова інфраструктура.
2. До складу державних фінансів не входять:

- а) державний бюджет;
- б) державний кредит;
- в) позабюджетні спеціальні фонди;
- г) фінанси підприємств колективної форми власності.

3. Базовою ланкою фінансової системи країни є фінанси підприємств, тому що:

- а) для них характерна висока регламентація державних фінансових відносин;
- б) у них є власні доходи;
- в) саме тут утворюється переважна частина фінансових ресурсів держави.

4. Державні фінанси — це:

- а) система економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів, з метою виконання завдань і функцій держави;
- б) сукупність усієї грошової маси в країні;
- в) обсяг грошової маси, що використовується для обслуговування товарного обігу.

5. До складу фінансової інфраструктури відносять:

- а) систему органів управління фінансами;
- б) нормативно-законодавчу базу;
- в) підготовку фахівців;
- г) спеціалізоване виробництво;
- д) усі відповіді правильні.

6. Державний кредит — це:

- а) особлива форма грошових відносин, коли держава виступає боржником;
- б) складова загальнодержавних фінансів, яка дає змогу утворити централізовані фінансові ресурси для потреб держави;
- в) грошові відносини, які виникають між державою, юридичними і фізичними особами та пов'язані з мобілізацією коштів і їх використанням на фінансування державних потреб.

7. Позабюджетні цільові фонди — це:

- а) специфічна форма перерозподілу та використання фінансових ресурсів країни для фінансування конкретних соціальних та економічних потреб загальнодержавного або регіонального значення;

б) форма забезпечення додатковими ресурсами пріоритетних сфер економіки та розширення соціальних допомог населенню.

8. Державний бюджет — це:

а) система економічних відносин, що складаються в суспільстві у процесі формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави;

б) грошові відносини, що виникають між державою та юридичними особами у зв'язку зі створенням централізованих фондів.

9. До складу децентралізованих фінансів не входять:

а) фінанси підприємницьких структур;

б) фінанси населення;

в) місцеві бюджети.

10. Провідною ланкою загальнодержавних фінансів є:

а) державний бюджет;

б) державний кредит;

в) позабюджетні фонди;

г) місцеві бюджети.

11. Місцеві фінанси — це:

а) система економічних відносин, за допомогою яких формуються, розподіляються та перерозподіляються фонди грошових коштів, що використовуються на економічний та соціальний розвиток територій;

б) система економічних відносин, за допомогою яких формуються регіональні спеціальні фонди;

в) сукупність органів управління фінансами на рівні регіонів.

12. У складі фінансової системи виділяють такі підсистеми:

а) централізовані фінанси;

б) державний бюджет;

в) децентралізовані фінанси;

г) фінанси населення;

д) фінансову інфраструктуру.

Тестове завдання

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наводяться нижче.

Терміни

1. Фінанси.
2. Централізовані фінанси.
3. Децентралізовані фінанси.
4. Гроші.
5. Національний дохід.
6. Валовий внутрішній продукт.
7. Фінансова система.
8. Державний бюджет.
9. Державний кредит.
10. Позабюджетні цільові фонди.
11. Аудит.

Визначення

А. Фонди, які використовуються для розширення соціальних послуг населенню, розвитку галузей інфраструктури.

Б. Централізований фонд коштів держави, головний інструмент перерозподілу національного доходу.

В. Сукупність фінансових ланок, які забезпечують державі виконання її економічних та політичних функцій.

Г. Сукупність економічних відносин, що виникають між державою та фізичними або юридичними особами у процесі формування загальнодержавного фонду грошових ресурсів.

Д. Перевірка публічної фінансової звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою визначення їх вірогідності, повноти та відповідності чинному законодавству, встановленим нормативам.

Є. Вартість кінцевих товарів та послуг, вироблених резидентами певної країни на її території за певний період часу.

Ж. Новостворена вартість у масштабі суспільства.

З. Загальний еквівалент, за допомогою якого вимірюються витрати праці виробників.

І. Економічні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом і використанням фондів грошових коштів у процесі розподілу і перерозподілу національного доходу.

К. Економічні відносини, пов'язані з формуванням, розподілом та використанням фондів грошових коштів держави, які акумулюються в державній бюджетній системі та урядових позабюджетних фондах.

Л. Грошові відносини, які опосередковують обіг фондів грошових коштів підприємства, населення.

Тема 3. Фінансова політика і фінансовий механізм

План практичного заняття

1. Фінансова політика як складова економічної політики держави.
2. Фінансовий механізм.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте поняття „фінансова політика”.
2. На яких принципах базується фінансова політика?
3. Що є основною метою фінансової політики?
4. Які складові фінансової політики? Охарактеризуйте їх.
5. Які елементи включає механізм реалізації фінансової політики?
6. Які критерії оцінки результативності фінансової політики?
7. Розкрийте особливості фінансової політики України на сучасному етапі.
8. Розкрийте сутність та механізм реалізації бюджетно-податкової політики.
9. Охарактеризуйте типи та інструменти фіскальної політики.
10. Визначте інструменти грошово-кредитної політики.
11. Розкрийте механізм операцій центрального банку на відкритому ринку цінних паперів.
12. Що являє собою фінансовий механізм і які його складові?
13. Охарактеризуйте фінансові методи та фінансові важелі.
14. Як змінюються методи управління фінансами.
15. Через які організаційні структури забезпечується функціонування фінансового механізму?

Самостійна робота

1. Виконати реферат на тему:

1. Державна політика у сфері фінансів та роль держави у розвитку економіки.
 1. Порівняльна характеристика типів фінансової політики.
 2. Вплив фінансового механізму на формування й використання фінансових ресурсів.
 3. Управління фінансами в розвинутих зарубіжних країнах.

2. Тест-контроль

Дати відповіді на запитання тестів:

1. Складовими фінансового механізму є:

- а) фінансові методи;
- б) фінансові важелі;
- в) правове забезпечення;
- г) нормативне й інформаційне забезпечення;
- д) фінансові ресурси;
- е) всі відповіді правильні.

2. Фіскальна політика може бути:

- а) стимулюючою;
- б) стримуючою;
- в) всі відповіді правильні.

3. У складі фінансової політики виділяють:

- а) бюджетно-податкову;
- б) грошово-кредитну;
- в) всі відповіді правильні.

4. Суть фінансового планування полягає у:

- а) визначенні організаційно-правових форм підприємств;
- б) проведенні оцінки фінансової стратегії;
- в) визначенні фінансових можливостей держави для забезпечення розвитку її економіки.

5. Як співвідносяться поняття „фінансова політика” і „фінансовий механізм”:

- а) фінансова політика реалізується через фінансовий механізм;
- б) фінансовий механізм визначає фінансову політику?

6. Фінансова політика — це:

- а) дія економічних законів у фінансовій сфері;
- б) діяльність підприємств, організацій та установ у сфері фінансів;
- в) сукупність фінансових розподільчих і перерозподільчих заходів, які здійснює держава через фінансову систему.

7. Фінансовий механізм — це:

- а) фінансові відносини з приводу розподілу ВВП;
- б) сукупність суб'єктів і об'єктів фінансового розподілу;
- в) система встановлених державою форм та методів організації фінансових відносин, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

8. Нормативне забезпечення функціонування фінансового механізму не включає:

- а) інструкції;
- б) нормативи;
- в) кредити;
- г) норми;
- д) методичні вказівки;
- е) всі відповіді правильні.

9. Методами фінансового планування є:

- а) нормативний;
- б) балансовий;
- в) метод коефіцієнтів;
- г) всі відповіді правильні.

10. Фіскальна політика — це:

- а) бюджетно-податкова політика;
- б) кредитна політика;
- в) всі відповіді правильні.

3. Тестове завдання

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наводяться нижче.

Терміни

- 1. Фінансова політика.
- 2. Фінансові ресурси держави.
- 3. Фінансовий механізм.
- 4. Фінансовий метод.
- 5. Правове забезпечення.
- 6. Внутрішні фактори, які впливають на фінансову політику.
- 7. Зовнішні фактори, які впливають на фінансову політику.

Визначення

А. Форма власності та основні засоби виробництва, структура економіки, соціальний склад населення, стан розвитку економіки, організація грошового обігу тощо.

Б. Закони України, постанови Верховної Ради, укази Президента, накази та листи міністерств, інші документи.

В. Система державних заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і використання для забезпечення економічного і соціального розвитку держави.

Г. Сукупність форм і методів створення й використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, суб'єктів господарювання і населення.

Д. Економічні взаємовідносини з іншими державами, інтеграція у світові економічні системи тощо.

Є. Засіб впливу фінансових відносин на господарський процес.

Ж. Сукупність усіх цільових фондів грошових коштів держави, необхідних для її функціонування.

Змістовий модуль 2 - Державні фінанси

Тема 4 Управління фінансами і фінансовий контроль

План практичного заняття

1. Процес управління фінансами
2. Функціональні елементи управління фінансами
3. Основні функції Міністерства фінансів України

Питання для самоконтролю:

1. Який склад і функції фінансових органів в Україні?
2. Охарактеризуйте систему управління державними фінансами в Україні.
3. У чому полягає сутність стратегічного та оперативного управління фінансами? Які органи державної влади та управління його здійснюють?
4. Які функції виконує Міністерство фінансів України?
5. Які функції покладено на Державне казначейство?

2. Тест-контроль

Дати відповіді на запитання тестів:

1. Стратегічне управління фінансами в Україні здійснюють:
 - а) Верховна Рада України, Президент України та його апарат, Кабінет Міністрів України;
 - б) Державне казначейство України, Державна податкова адміністрація України;
 - в) Міністерство фінансів України, управління (відділи) міністерств, відомств, фінансові служби підприємств та організацій.

2. Оперативне управління фінансами здійснюють:
 - а) Верховна Рада України, Президент України та його апарат, Кабінет Міністрів України;
 - б) Державне казначейство України, Державна податкова адміністрація України;
 - в) Міністерство фінансів України, управління (відділи) міністерств, відомств, фінансові служби підприємств та організацій.
3. Фінансове законодавство в Україні приймає:
 - а) Державне казначейство України;

- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Верховна Рада України;
- г) Рахункова палата.

4.Проект Державного бюджету України складає:

- а) Рахункова палата;
- б) Президент України;
- в) Міністерство фінансів України;
- г) Верховна Рада України;
- д) Державне казначейство України.

5.Виконанням Державного бюджету України спеціально займається:

- а) Державна податкова адміністрація України;
- б) Державне казначейство України;
- в) Рахункова палата.

6.Залежно від суб'єктів фінансовий контроль поділяють на:

- а) державний, внутрішньогосподарський, аудиторський, громадський;
- б) попередній, поточний, наступний;
- в) обов'язковий, ініціативний.

7.До органів виконавчої влади в Україні відносять:

- а) Кабінет Міністрів України, галузеві міністерства, управління та відомства;
- б) обласні державні адміністрації;
- в) всі відповіді правильні.

8. Вищим органом державного фінансово-економічного контролю в Україні є:

- а) Державна податкова адміністрація України;
- б) Національний банк України;
- в) Рахункова палата.

Тема 5 Державні фінанси

План практичного заняття

1. Сутність і склад державних фінансів.
2. Економічна суть та значення державних доходів. Методи мобілізації державних доходів.
3. Економічна суть та класифікація державних видатків.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення державних фінансів. Охарактеризуйте їх склад і структуру.
2. Розкрийте роль державних фінансів в економічному та соціальному розвитку країни.
3. Як організована фінансова діяльність держави в Україні?
4. У чому полягає суть поняття „державні доходи”?
5. Охарактеризуйте джерела та методи формування державних доходів.
6. Чим відрізняються податковий та кредитний методи мобілізації державних доходів?
7. Дайте характеристику внутрішніх та зовнішніх джерел державних доходів.
8. Що включає система державних видатків? Розкрийте соціально-економічний зміст державних видатків.
9. Як класифікують державні видатки? Дайте їм характеристику залежно від різних критеріїв.
10. Розкрийте роль у суспільному виробництві поточних видатків та видатків розвитку.
11. Що таке державне споживання та державне фінансування?
12. Як класифікують державні видатки за основними формами державного фінансування? Дайте їм характеристику.
13. Дайте характеристику державних трансфертів та їх основних видів: дотацій, субвенцій, субсидій.
14. Що таке кошторис та кошторисне фінансування?

Самостійна робота

1. Виконати реферат на тему:

1. Сучасний стан організації та функціонування системи державних фінансів України.
2. Форми бюджетного фінансування.
3. Видатки держави на вищу освіту та основи їх фінансування.

2. Тест-контроль

Дати відповіді на запитання тестів:

1. До складу державних фінансів не включають:

- а) державний бюджет;
- б) місцеві бюджети;
- в) позабюджетні спеціальні фонди;
- г) державний кредит;
- д) фінанси державного сектору;
- е) фінанси господарських товариств.

2. Яке з наведених визначень найгрунтовніше розкриває зміст категорії „державні фінанси”:

- а) сукупність усієї грошової маси в країні;
- б) економічні відносини, пов'язані з формуванням і використанням фондів і грошових коштів держави;
- в) сукупність фондів грошових коштів, які акумулюються в державній бюджетній системі?

3. Що входить до сфери безпосереднього державного управління фінансами:

- а) фінанси населення;
- б) фінанси підприємств усіх форм власності;
- в) державні фінанси?

4. Методом мобілізації державних доходів є:

- а) податковий;
- б) кредитний;
- в) емісійний;
- г) дотаційний.

5. Не є формою бюджетного фінансування:

- а) бюджетні інвестиції;
- б) державні трансферти;
- в) бюджетні кредити;
- г) кошторисне фінансування;
- д) емісія.

6. Державний кредит — це:

- а) особлива форма грошових відносин, коли держава виступає боржником;

- б) складова загальнодержавних фінансів, яка дає змогу утворити централізовані фінансові ресурси для потреб держави;
- в) грошові відносини, які виникають між державою, юридичними і фізичними особами та пов'язані з мобілізацією коштів та їх використанням на фінансування державних потреб.

7. Джерела державних доходів можуть бути:

- а) внутрішніми;
- б) зовнішніми;
- в) місцевими.

8. Державні доходи — це:

- а) сукупність грошових відносин, пов'язаних з розподілом і перерозподілом вартості ВВП, з метою формування доходів держави і державних підприємств;
- б) сукупність різних видів грошових надходжень до фондів держави, що використовуються для виконання нею своїх завдань і функцій.

9. Надання бюджетних коштів бюджету нижчого рівня, юридичній або фізичній особі за умов пайового фінансування цільових видатків називається:

- а) дотацією;
- б) субвенцією;
- в) субсидією.

10. Надання бюджетних коштів бюджету нижчого рівня або юридичній особі на безоплатній і безповоротній основі для здійснення певних цільових видатків називається:

- а) дотацією;
- б) субвенцією;
- в) субсидією.

11. Фінансова допомога, яка надається бюджету нижчого рівня або юридичній особі на безоплатній і безповоротній основі для покриття поточних витрат називається:

- а) дотацією;
- б) субвенцією;
- в) субсидією.

12. Державні видатки — це:

- а) грошові відносини, пов'язані з використанням децентралізованих фінансових ресурсів;

б) сукупність грошових коштів, що витрачаються державою в процесі здійснення її фінансової діяльності;

в) економічні відносини, що виникають у процесі формування, розподілу та використання централізованих фондів держави.

13. Визначте внутрішні джерела формування державних доходів:

а) міжнародний кредит, емісійний дохід;

б) валовий внутрішній продукт, національне багатство країни.

14. Кошторис — це:

а) бюджетні асигнування, розподілені поквартально і постатейно;

б) плановий документ, у якому встановлюються обсяг бюджетних асигнувань, їх постатейний та поквартальний розподіли;

в) розпис доходів і витатків, збалансованих у часі з поквартальним розподілом.

15. З позиції використання фінансових ресурсів держави державні видатки поділяють на:

а) державне споживання та державне фінансування;

б) поточні видатки та видатки розвитку.

3. Розв'язати задачі:

Задача 1

На підставі даних, наведених у табл., проаналізуйте джерела фінансування науки за останні роки, відобразіть це графічно. Зробіть висновки та пропозиції щодо вдосконалення структури джерел фінансових надходжень.

Показники	Попередній рік	Поточний рік	Рік, що планується
1	2	3	4
Загальний обсяг фінансування науки за рахунок усіх джерел, усього: — % до ВВП	1,44	1,35	1,1
— млнгрн			
фінансування науки за рахунок державного бюджету: — % до ВВП	382,1	591,5	500

— % до загальних видатків бюджету	0,47	0,59	0,5
— % до загального обсягу фінансування науки	1,51	2,3	1,54
Небюджетні джерела фінансування науки разом:	58,0	70,9	57
— позабюджетні кошти			
— кошти замовників України	500,7	520	421,6
— кошти замовників держав СНД	93,4	85,9	69,4
— кошти замовників іноземних держав	76,8	50,5	40,9
— власні кошти	41,5	30,1	24,2
— інші джерела	11,6	6,2	6,9

Виходячи з наведених даних, визначте:

- 1) загальний обсяг фінансування науки за рахунок усіх джерел;
- 2) суму небюджетного фінансування науки та її структуру;
- 3) частку фінансування науки за рахунок державного бюджету до загального обсягу фінансування науки.

Задача 2.

На підставі даних, наведених у табл:

1) проведіть необхідні розрахунки, результати запишіть у таблицю;

2) проаналізуйте доходи та видатки зведеного бюджету країни

за звітний та попередній роки, зробіть висновки.

Таблиця. Результати виконання зведеного бюджету

Показники	Звітний рік	Попередній рік	Відхилення
Доходи, млн грн	53 993,0	49117,9	
Видатки, млн грн	55 256,6	48148,6	
Профіцит (дефіцит), млн грн			
ВВП, млн грн	210 000	175 010	
Доходи як частка ВВП, %			
Видатки як частка ВВП, %			

Тема 6 Бюджет і бюджетна система

План практичного заняття

1. Сутність, значення та функції державного бюджету.
2. Бюджетний устрій та бюджетна система України.
3. Бюджетний процес.
4. Державний бюджет України. Бюджетна класифікація.
5. Склад і структура доходів Державного бюджету України.
6. Склад і структура видатків Державного бюджету України.

Регулювання бюджетних видатків.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте бюджет як особливу і специфічну форму фінансових відносин. У чому полягає специфічність бюджетних відносин?
2. Дайте визначення бюджету як економічної категорії. У чому полягає економічна роль бюджету як самостійної категорії?
3. Які фактори впливають на величину бюджетного фонду? Охарактеризуйте основні моделі перерозподілу ВВП через бюджет.
4. Які функції виконує державний бюджет?
5. Які показники визначаються законом про Державний бюджет України?
6. Чим визначається бюджетний устрій держави? Охарактеризуйте бюджетну систему України.
7. Дайте визначення поняття "зведений бюджет України". Які показники він включає?
8. На яких принципах ґрунтується побудова бюджетної системи України?
9. Для чого потрібне розмежування доходів і видатків між бюджетами різних рівнів?
10. Охарактеризуйте напрями, види та форми організації взаємовідносин між бюджетами.
11. Що являє собою бюджетний процес? Назвіть основні етапи бюджетного процесу.
12. Який порядок складання проекту бюджету в Україні?
13. Охарактеризуйте порядок розгляду проекту бюджету за регламентом Верховної Ради України.
14. Який порядок затвердження бюджету?
15. Охарактеризуйте роль Державного казначейства у виконанні бюджету.
16. Що собою уявляє касове виконання бюджету?

17. Коли може бути застосований механізм секвестру бюджету?
18. Охарактеризуйте процедуру затвердження бюджету та наслідки, якщо бюджет не буде затверджено у строк.
19. Охарактеризуйте процес складання і затвердження звіту про виконання державного бюджету.
20. Визначте сутність поняття „доходи бюджету”.
21. Як класифікують доходи бюджету?
22. Як розподіляються доходи бюджету від операцій з капіталом?
23. Визначте сутність поняття „видатки державного бюджету”. Які економічні відносини виражають видатки?
24. Охарактеризуйте систему видатків бюджету.
25. У чому полягає суть функціональної класифікації видатків бюджету?
26. Охарактеризуйте економічну класифікацію видатків, її призначення.
27. Дайте визначення відомчої та програмної класифікації видатків.
28. Які принципи покладено в основу розподілу видатків міжбюджетами?
29. Який склад соціальних видатків бюджету.
30. Охарактеризуйте форми бюджетного фінансування.

Самостійна робота

1. Виконати реферат на тему:

1. Бюджет – основний фінансовий план держави.
2. Порівняльна характеристика бюджетної системи України та однієї із зарубіжних країн.
3. Особливості бюджетної політики України на сучасному етапі.
4. Роль державного бюджету в Україні інноваційної моделі соціально-економічного розвитку.
5. Видатки бюджету на соціальний захист населення.
6. Порівняльний аналіз доходів і видатків державного бюджету за два роки.

2. Тест-контроль

Дати відповіді на запитання тестів:

1. Державний бюджет — це:
 - а) система економічних відносин, що складаються в суспільстві у процесі формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави;
 - б) грошові відносини, що виникають між державою та юридичними

особами у зв'язку зі створенням централізованих фондів.

2. Державний бюджет України як фінансовий план держави затверджується:

- а) постановою Кабінету Міністрів;
- б) Указом Президента;
- в) Верховною Радою і має силу закону;
- г) Розпорядженням Національного банку.

3. Під бюджетною системою розуміють сукупність:

- а) бюджетних відносин;
- б) бюджетів;
- в) бюджетних установ.

4. Сукупність показників усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи — це:

- а) бюджетний устрій;
- б) зведений бюджет;
- в) бюджетна система.

5. Чим визначається бюджетний устрій України:

- а) системою розподілу доходів між окремими видами бюджетів;
- б) сукупністю правових норм;
- в) державним устроєм та адміністративно-територіальним поділом країни?

6. Резервний фонд бюджету встановлюється від суми видатків бюджету у такому розмірі:

- а) 1 %;
- б) 4 %;
- в) 5 %;
- г) 10 %.

7. Принципи самостійності бюджетів полягають у тому, що:

- а) кожен вид бюджету самостійно визначає потребу в доходах, які йому виділяються бюджетом вищого рівня;
- б) кожен вид бюджету має свої джерела доходів і визначає напрями видатків.

8. Бюджет існує:

- а) тільки у державі;

- б) у держави та підприємств реального сектору економіки;
- в) у всіх економічних суб'єктів;
- г) у важливих державних структурах.

9. В унітарних державах бюджет має такий характер:

- а) багаторівневий;
- б) трирівневий;
- в) дворівневий;
- г) однорівневий.

10. Зазначте, що не властиво Державному бюджету України:

- а) державний бюджет використовується для сплати видатків, пов'язаних з обороною країни;
- б) з державного бюджету виплачується заробітна плата робітникам промислових підприємств;
- в) з державного бюджету виплачується заробітна плата службовцям державного апарату.

11. Бюджетний устрій держави залежить від:

- а) державного устрою;
- б) структури фінансової системи держави;
- в) правових засад розподілу доходів і видатків бюджетів держави.

12. Зведений бюджет України:

- а) затверджується Верховною Радою України;
- б) затверджується Кабінетом Міністрів України;
- в) не затверджується, використовується для аналізу та визначення засад державного регулювання.

13. Відповідно до Бюджетного кодексу України проект бюджету розробляє:

- а) Міністерство фінансів;
- б) Бюджетна комісія Верховної Ради;
- в) Міністерство економіки.

14. Механізм секвестру бюджету означає:

- а) пропорційне зниження бюджетних витрат щомісяця за всіма статтями бюджету (крім захищених) протягом залишку бюджетного періоду;
- б) зменшення видатків розвитку.

15. Хто відповідає за касове виконання Державного бюджету України:

- а) Фонд державного майна;
- б) Державне казначейство;
- в) Кабінет Міністрів?

16. Структура доходів бюджету України включає:

- а) податкові та неподаткові надходження;
- б) доходи від операцій з капіталом;
- в) офіційні трансферти;
- г) державні цільові фонди;
- д) усі відповіді правильні.

17. За порядком та умовами зарахування у бюджету доходи поділяють на:

- а) зовнішні та внутрішні;
- б) власні та позичкові;
- в) закріплені та регулюючі.

18. Видатки бюджету — це витрати:

- а) що виникають за умов виконання державою своїх обов'язків;
- б) які спрямовані на капітальні вкладення;
- в) які передбачають поворотність і платність.

19. Видатки бюджету класифікують за такими ознаками:

- а) функціями;
- б) економічною характеристикою операцій;
- в) головним розпорядником бюджетних коштів;
- г) бюджетними програмами;
- д) всі відповіді правильні.

20. Функціональна класифікація означає склад видатків за:

- а) галузями економіки;
- б) розпорядниками коштів;
- в) завданнями, з виконанням яких пов'язані видатки.

21. Відповідно до економічної класифікації видатки є:

- а) внутрішні та зовнішні;
- б) поточні та капітальні.
- в) всі відповіді правильні;

22. Поточні бюджетні видатки — це:

- а) фінансування інвестиційної діяльності

- б) фінансування органів державної влади, бюджетних установ;
- в) фінансування інноваційної діяльності.

23. Структура бюджетної класифікації в Україні розробляється:

- а) Верховною Радою;
- б) Кабінетом Міністрів;
- в) Міністерством фінансів;
- г) Національним банком.

24. Відомча структура видатків бюджетної класифікації будується відповідно до:

- а) основних економічних ознак;
- б) головних розпорядників коштів;
- в) основних функцій держави.

25. Економічна структура видатків бюджетної класифікації будується відповідно до:

- а) основних економічних характеристик операцій, при проведенні яких здійснюються видатки;
- б) головних розпорядників коштів;
- в) основних державних програм.

26. Захищені статті бюджету — це:

- а) статті видатків, що закріплені за певними доходами;
- б) статті видатків, що не підлягають скороченню через невиконання дохідної частини бюджету.

27. Секвестр бюджету застосовується для:

- а) міжбюджетного регулювання;
- б) бюджетного контролю;
- в) зменшення видатків у процесі виконання бюджету.

28. Бюджетна класифікація — це групування за однорідними ознаками:

- а) тільки доходів бюджету;
- б) тільки видатків бюджету;
- в) доходів, видатків, фінансування бюджету, боргу;
- г) усі відповіді правильні.

29. Тільки закріплені доходи має:

- а) державний бюджет;
- б) місцевий бюджет.

30. Бюджет має такі складові:

- а) загальний фонд;
- б) спеціальний фонд;
- в) резервний фонд;
- г) додатковий фонд;
- д) всі відповіді правильні.

3. Тестове завдання

До даних термінів доберіть єдине правильне визначення серед тих, що наводяться нижче.

Терміни

1. Бюджет.
2. Бюджетне планування.
3. Бюджетний процес.
4. Бюджетне регулювання.
5. Бюджетна система.
6. Бюджетний устрій.
7. Дотації вирівнювання.
8. Запозичення.
9. Зведений бюджет.
10. Секвестр бюджету.

Визначення

А. Послідовність заходів і дій зі складання, розгляду і затвердження проекту бюджету, яка визначається Бюджетним кодексом.

Б. Перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів.

В. Сукупність усіх бюджетів, які формуються і діють на території певної країни згідно з її бюджетним устроєм.

Г. Міжбюджетні трансферти на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який їх отримує.

Д. Сукупність економічних відносин з приводу формування, розподілу та використання централізованого фонду грошових коштів держави.

Ж. Запровадження пропорційного скорочення бюджетних видатків, що затверджені, щомісячно за всіма статтями бюджету, крім статей, що потребують захисту, до кінця бюджетного року.

З. Операції, пов'язані з отриманням бюджетом коштів на Умовах повернення, платності та строковості, в результаті яких виникають зобов'язання держави, Автономної Республіки Крим чи органів місцевого самоврядування перед кредиторами.

І. Організація і принципи побудови бюджетної системи, її структура і взаємозв'язок між бюджетами в процесі забезпечення виконання єдиної загальнодержавної фінансово-бюджетної політики.

К. Сукупність показників усіх бюджетів, що використовуються для аналізу і прогнозування економічного та соціального розвитку держави.

Л. Регламентований законом порядок складання, розгляду та затвердження бюджетів, їх виконання і контролю за їх виконанням, а також затвердження звітів про виконання бюджетів, що входять до бюджетної системи України.

Рекомендована література

Базова

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР
2. Бюджетний Кодекс України № 2456-VI от 08.07.2010
3. Закон України „Про Державний бюджет України” на відповідний рік. Закони України//Відомості Верховної ради України або Офіційний вісник України.
4. Податковий кодекс України. Із змінами, внесеними Законами України № 2856 – VI) від 23.06.2017 року.
5. Василик О.Д. Державні фінанси України. Навчальний посібник. Изд-во: Київ: Вища школа, 2007, 318 с.
6. Венгер В. В. Фінанси: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Венгер. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 432 с.
7. Коваленко Д.І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст]: навч.посіб./Д.І Коваленко, В.В. Венгер – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 578с.
8. Кремень О.І., Кремень В.М. Фінанси Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2018. — 412 с.
9. Лондар С.Л., Тимошенко О.В. Фінанси: Навчальний посібник. - Вінниця: Нова Книга, 2009. - 384 с.
10. Оспішев В.І. Фінанси: Курс для фінансистів: Навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред.. — К., 2008. — 567 с.
11. Юрія С.І.Фінанси: Підручник/За ред. С.І.Юрія, В.М.Федосова.- К.: Знання, 2008.-611с.
12. Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін. Теорія фінансів Підручник / За ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 576 с.

Допоміжна

1. Базецька Г. І. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері : навчальний посібник / Г. І. Базецька, Л. Г. Суботовська, Ю. В. Ткаченко. Харків : ХНАМГ, 2012. 292 с. Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/27132/1/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
2. Бюджетна система:навч. посіб./Н.Д. Чала, Л.В. Лазоренко. - К.:Знання, 2010. - 223 с.
3. Гроші та кредит : підручник / за ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 892 с. Режим доступу: http://library.tneu.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/%D0%A4%D0%B0%

[D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D0%B5%D1%82%20%D0%91%D0%91/%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8/%D0%94%D0%B7%D1%8E%D0%B1%D0%BB%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.%D0%92/book/%D0%93%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%96%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BA%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%202018.PDF](#)

4. Місцеві фінанси : підручник / за ред.. О. П. Кириленко. Київ : Знання, 2006. 677 с.

5. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник, - К.: КНЕУ, 2007-240с.

6. Страхування : підручник / за ред. В. Д. Базилевич. Київ : КНЕУ. Режим доступу: <https://westudents.com.ua/knigi/584-strahuvannya-bazilevich-vd.html>

7. Фінанси : навчальний посібник: експрес курс / Волохова І. С., Шикіна Н. А., Волкова О. Г. та ін. за заг. ред. Волохової І. С. Харків : Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с. Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/7066/1/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%B8.pdf>

8. Чечетов М.В., Чечетова Н.Ф. Бережна А.Ю. Бюджетний менеджмент: Навчальний посібник. В 2-х ч. – Х.: ВД «ІНЖЕК». 2004. – 560с.

16. Інформаційні ресурси

1. Єдина база податкових знань, розміщена на офіційному сайті ДПАУ // <http://www.sta.gov.ua>

2. . Національний банк України. - Режим доступу: www.bank.dov.ua

3. Лига БизнесИнформ. – Режим доступу: www.liga.net/.

4. Налоги и бухгалтерский учет. – Режим доступу: basa.tav.kharkov.ua/.

5. Право. Украина. – Режим доступу: www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.

6. Сервер Верховной Ради Украины. – Режим доступу: www.rada.gov.ua/.

7. Украинское право. – Режим доступу: www.ukrpravo.com/.

8. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

9. Офіційний електронний каталог Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.